

*До разової спеціалізованої вченої ради
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

Рецензія

доктора юридичних наук, професора

КОНОНЕЦЬ Віти Петрівни

на дисертаційну роботу

ЧАЛИКА Вадима Романовича

**«Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Соціально орієнтована держава вирізняється високим рівнем соціального захисту населення, низьким рівнем бідності, розвинутою соціальною політикою та значними соціальними виплатами як на державному, так і на регіональному рівнях. Такий підхід до державної політики є основою соціальної стабільності й високого рівня життя громадян, але потребує значних витрат та ефективних управлінських рішень.

Конституція України передбачає широкий спектр соціальних прав для громадян. Важливу роль у реалізації цих прав відіграє інформаційне забезпечення, адже інформація є одним із ключових компонентів соціальної системи. Незважаючи на значну увагу з боку держави та суспільства до питань соціального захисту, залишається відкритою проблема ефективного правового регулювання застосування інформаційних технологій у цій сфері.

Соціальна сфера в різних країнах відрізняється специфікою надання соціальних послуг з урахуванням не тільки їх якісних та кількісних характеристик, але й рівня державного регулювання. З розвитком інформаційних технологій розвинені країни активно переходять до електронного документообігу та створення електронних реєстрів, що допомагає систематизувати інформацію, яка раніше зберігалась на паперових носіях. Це сприяє формуванню централізованої системи реєстрів, що дозволяє уникнути дублювання інформації та забезпечити доступ до неї для державних установ і фахівців, які приймають відповідні рішення. Для громадян наявність

таких реєстрів спрощує процедуру отримання адміністративних послуг у соціальній сфері.

Світовий досвід свідчить, що впорядковані відносини у соціальній сфері не лише підвищують якість життя, але й впливають на формування позитивного ставлення громадян до держави та її управлінських процесів. Впровадження сучасних інформаційних технологій у систему соціального захисту дає можливість не тільки підвищити ефективність надання соціальних послуг, а й зробити ці послуги доступнішими для громадян.

У контексті євроінтеграційних процесів України актуальним є вивчення та узагальнення європейського досвіду щодо впровадження інструментів державного управління соціальними послугами. Це передбачає реформування національної системи інформаційного забезпечення соціальної сфери, гармонізацію та адаптацію її відповідно до європейських норм і стандартів. Усе це вказує на необхідність удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у реалізації та захисті соціальних прав громадян в Україні. Така модернізація дозволить підвищити рівень надання соціальних послуг, зробить їх більш прозорими та доступними, що в результаті сприятиме забезпеченню соціальної стабільності та захисту прав громадян.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

З урахуванням вивчення дисертації та публікацій автора можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Чалика В.Р. являє собою нове за концептуальним підходом та шляхами його реалізації науковим дослідженням, в якому, спираючись на результати критичного аналізу існуючих наукових напрацювань, чинного законодавства, міжнародного досвіду з позицій науки адміністративного та інформаційного права теоретично обґрунтовано концептуальні положення, які стосуються вирішення проблеми формування та реалізації сучасної концепції адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, що

обумовило актуальність теми дисертації, її наукове значення для розвитку правової науки.

Мета і задачі дисертаційного дослідження сформульовані досить коректно, а цілісність дослідження забезпечується належним структуруванням матеріалу дисертації, яке є досить логічним і таким, що відповідає меті та задачам дисертаційного дослідження.

Належний рівень достовірності та обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження В.Р. Чалика забезпечується використанням всього спектру наукових підходів та методів пізнання складних юридичних явищ, зокрема таких, як діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, логіко-семантичний, методи аналізу та синтезу та інші методи пізнання.

Емпіричною базою дослідження є результати узагальнення практичної діяльності органів публічного управління в сфері соціального захисту населення, матеріали статистики, довідкові видання, матеріали судової практики та відкрита інформація з державних реєстрів.

У результаті проведеного дослідження наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у науковому узагальненні теоретичних підходів та практичних проблем, пов'язаних із адміністративно-правовим регулюванням використання інформаційних технологій у соціальній сфері, а також розроблені ряду пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства, спрямованих на удосконалення адміністративно-правових засад захисту персональних даних в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Результатам дисертаційного дослідження В.Р. Чалика притаманний належний рівень наукової новизни, при цьому дисертантом певні положення сформульовані вперше, а низка вже відомих отримала свій подальший розвиток та удосконалення.

Оцінюючи формальні якості дисертації, можна стверджувати, що вона виконана в основному з дотриманням наукового стилю, авторські позиції викладені досить чітко і переважно належним чином аргументовані. Результати дисертаційного дослідження належним чином висвітлені у достатній кількості наукових статей, а також пройшли апробацію на різноманітних наукових конференціях та інших заходах.

Більшість наукових положень, рекомендації та висновків представлених у дисертації є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки підкріплені результатами аналізу використання різних інформацій технологій інституціями, призначеними реалізовувати державну соціальну політику, забезпечувати дотримання та захист соціальних прав громадян.

Наукова новизна і практична цінність одержаних результатів полягає в тому, що проведене дослідження є однією із перших у вітчизняній юридичній науці спроб визначити основні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій при реалізації та захисті соціальних прав громадян в Україні, як ключового напрямку реалізації державної соціальної політики.

В результаті роботи обґрунтовано та запропоновано окремі положення, які складають новизну дослідження. В дисертації комплексно опрацьовано широке коло важливих для розвитку сучасної науки положень, зроблено ряд теоретичних узагальнень та визначень, запропоновано нові підходи та авторське бачення шляхів подальшого удосконалення правового регулювання використання інформаційних технологій суб'єктами, що надають соціальні послуги та громадянами при реалізації та захисті своїх соціальних прав.

До вагомих здобутків дисертанта слід віднести глибоке узагальнення стану наукової розробленості питання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. Так в межах підрозділу 1.2 дисертації автор для формування теоретичної основи авторської концепції адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав

громадян виокремив три групи наукових досліджень: 1) наукові роботи, що висвітлюють питання, пов'язані з проблемами реалізації соціальних прав, управління процесом забезпечення реалізації соціальних прав, надання соціальних послуг; 2) наукові дослідження питань інформаційного забезпечення прав громадян, інформаційного забезпечення публічного управління у цій сфері, правове регулювання функціонування інформаційних ресурсів, змісту інформаційних відносин, інформаційного забезпечення та його механізму, у тому числі суб'єктів, діяльність яких пов'язана із забезпеченням та захистом соціальних прав громадян; дослідження інформаційних технологій при реалізації та захисті прав людини, у тому числі у соціальній сфері; 3) дослідження, що безпосередньо вплинули на формування авторської концепції адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав, а саме дослідження питань інформаційно-аналітичного забезпечення органів, що реалізують державну політику у соціальній сфері, інформаційну складову в механізмі державного управління у сфері надання соціальних послуг різним категоріям громадян, що потребують допомоги, напрямів удосконалення механізму інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління та інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в соціальній сфері (с. 74-75). Визначив сильні сторони та прогалини теоретичного характеру у цих наукових роботах з позиції теми свого дослідження.

Вперше було на рівні дисертації запропоновано підхід до виокремлення семи етапів становлення вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері. Так автор виокремлює перший етап, який на його думку почався у 2004 році, коли був створений Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, та охоплює період до 2016 року коли, приймалися нормативно-правові акти, що визначали порядок використання окремих інформаційних ресурсів у соціальній сфері; другий етап, який тривав з 2016 року по 2019 рік і пов'язаний із Стратегією реформування державного управління України на

2016–2020 роки, яка визначила напрями удосконалення державного управління із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій; третій етап розвитку цифрових інформаційних технологій розпочався із створення Міністерства цифрової трансформації та затвердження у 2019 році положення про нього; четвертий етап розвитку системи інформаційного забезпечення та використання інформацій технологій у соціальній сфері (2020 рік), пов'язаний із схваленням Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери; п'ятий етап (2021 рік) відзначається прийняттям Закону України «Про публічні електронні реєстри» та Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери, запровадженням експериментального проекту щодо її практичного застосування; шостий етап (2022 рік) – прийняття Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, у якій зазначено, що одним з її завдань є подальша цифровізація адміністративних та інших публічних послуг, що потребує належної електронної інфраструктури; сьомий етап, вважає автор дисертації, пов'язаний із прийняттям у 2023 році порядку ведення реєстру публічних електронних реєстрів (с. 81-83, с. 208-209).

В.Р. Чалик узагальнив переважну більшість інформаційних технологій та систематизував коло інформації, що забезпечує реалізацію соціальних прав громадян, та циркулює в інформаційних ресурсах соціальної сфери, а саме до неї автор відніс відомості : що дають можливість звернутись за державною соціальною допомогою на дітей; про соціальний статус громадянина; що містяться у свідоцтві про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, в пенсійному посвідченні, у електронній пенсійній справі; про інвалідність особи; про заробітну плату, сплачені страхові внески, розмір пенсії; про призначення житлових субсидій, соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Конкретизовано об'єкт інформаційних відносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян: відомості, необхідні для призначення, нарахування,

корегування будь-яких соціальних виплат, надання соціальних пільг, послуг, здійснення заходів, що передбачені для громадян законодавством, і забезпечуються інституціями соціального захисту (с. 40-42).

Слід відмітити сформульовану авторську концепцію змісту та особливостей механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері через конкретизацію його ознак, елементів та формулювання авторського поняття як комплексу визначених правовими нормами взаємоузгоджених алгоритмів впливу на дії фізичних та юридичних осіб - учасників соціальних правовідносин, що забезпечується за допомогою інформаційних технологій та автоматизації процесів соціальної підтримки та захисту громадян (с. 117-118).

Дисертантом систематизовано шляхи можливого впровадження зарубіжного досвіду правового регулювання та використанні інформаційних технологій у соціальній сфері в Україні.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у дев'ятнадцяти публікаціях, серед яких: 5 фахових статей, одна стаття опублікована у зарубіжному науковому періодичному виданні, що проіндексовано у наукометричній базі даних Web of Science, а також тринадцять тез доповідей на науково-практичних конференціях, що свідчить про достатнє та різностороннє впровадження результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно з використанням останніх досягнень теорії адміністративного та інформаційного права. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Автор для аргументації власних положень і висновків використовував напрацювання інших учених, на які обов'язково робилися посилання.

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Разом із тим, констатує наявність усіх необхідних для такого рівня наукової роботи моментів, слід відзначити, що вона містить деякі дискусійні, спірні або ж такі, що потребують додаткових уточнень положення.

1. У підрозділі 1.2 «Стан наукової розробленості питання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян» дисертації В.Р. Чалик робить ґрунтовний аналіз робіт вчених, що досліджували питання використання інформаційних технологій та правове регулювання суспільних відносин щодо їх використання в різних сферах. Він виокремлює три основні групи наукових робіт вчених, об'єднаних спільними предметами дослідження у сфері організаційно-правового регулювання використання інформаційних технологій. Проте викликають деякі суперечності критерії групування та підстави віднесення робіт вчених до тієї чи іншої групи. Автору слід було б пояснити за якими критеріями було проведено групування, прокоментувати досягнення за групами та конкретизувати прогалини в результатах наукового пошуку в межах кожної групи в контексті її авторського дослідження. Це дало б змогу ґрунтовніше представити у вступі та висновках роботи результати наукового пошуку здійсненого в межах підрозділу 1.2 дисертації, а також конкретизувати ті прогалини в науковому полі, що автор намагався прояснити у своїй роботі.

2. У підрозділі 2.1. автор дослідив поняття, ознаки та види інформаційних технологій як елементу механізму забезпечення реалізації та захисту соціальних прав громадян. В.Р. Чалик навів перелік чинних інформаційних технологій, що задовільняють різні соціальні потреби громадян, розглянув критерії їх класифікації, виокремлені іншими вченими (с. 114 – 116). На підставі проведеного аналізу автор визначив ознаки та сформулював поняття інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, проте не представив чіткої їх класифікації. Конкретизація авторських критеріїв систематизації таких інформаційних технологій надало б роботі більшої ваги.

3. У роботі спостерігається відсутність системного підходу до висвітлення правового статусу суб'єктів реалізації, забезпечення та захисту соціальних прав громадян, а також співвідношення цих повноважень та інформаційних технологій. Автору слід було представити систему суб'єктів реалізації соціальної політики (у підрозділі 2.1) та детально висвітлити правовий статус їх посадових осіб, повноваження відповідних служб, підрозділів щодо збору та обробки інформації, особливості їх інформаційної взаємодії та відповідальність за порушення правил використання соціальної інформації з Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Це дозволило б виокремити недоліки функціонування цих суб'єктів, запропонувати напрями удосконалення законодавства в частині їх інформаційної взаємодії в соціальній сфері та встановлення ефективних заходів впливу на порушників відповідних правил обігу соціальної інформації.

Водночас, зазначені зауваження мають дискусійний характер і, складають підґрунтя до подальшої наукової дискусії під час захисту дисертантом свого дослідження, а також дадуть можливість проявити йому свій науковий потенціал та уміння вести наукову дискусію.

Таким чином, незважаючи на висловлені вище зауваження і рекомендації та враховуючи викладені вище позитивні характеристики дисертації є підстави зробити висновок, що дисертація Чалика Вадима Романовича «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян» виконана на достатньому науковому, методологічному рівнях, з широким використанням загальної і спеціальної літератури, має наукову цінність й практичну значимість.

На підставі викладеного, слід резюмувати, що дисертація «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян», є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності вирішують важливе

наукове завдання – визначення теоретичних положень, що визначають зміст адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій при реалізації та захисті соціальних прав громадян. Вона відповідає вимогам, які закріплені у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Чалик Вадим Романович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –
доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділення організації наукової роботи
відділу організації наукової діяльності
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ

Віта КОНОНЕЦЬ

